

A Nyírség erdei.

Irta : Illés Nándor.

Mintán hazánknek mezőgazdái szintugy, mint közülünk erdészek közül is, sokan a magyar Alföld homokjának befásítását mai napig meg nem oldott problémának tartják; sőt még az abban tenyészhető fanemekre nézve is előbb kísérletek tételét ajánlják, mielőtt e kérdésben határozott ítéletet hozni mernének; nem lesz érdektelen, ha Magyarország egyik jelentékeny terjedelmű homokvidékének, a Nyírségnek erdőségeit röviden leírjuk.

A Nyírség Szathmár-, Szabolcs- és Hajdumegyéknek az ecsedi láp, Szamos és Tisza közötti homokos vidéke, a mely egészen Debreczenig, sőt azon túl lenyúlik délfelé. A talaj igen finom szemcsészetű homok, melyet a szél, a hol a marha lába föl vágja, vagy az eke felszántotta, könnyen magával ragad, szóval a mely könnyen futóvá válik és a gondatlan kezelés következtében számos helyen tényleg futásban is van. A dombok soványak, szárazak, a mélyebb helyek mocsárosak, a hol azonban vízmentesek, vagy lecsapolás által vízmentesítettek, televényesek és jól termők.

Az erdőt képező fanemek a tölgy, nyír és nyár, melyek közül a talaj minőségéhez képest majd az egyik, majd a másik fanem a túlnyomó. Általában véve azonban, mégis a tölgyé a főrang, a mely ezen fanemek elegyében mintegy 0·6—0·8-et foglal el. Tisztán, elegyetlenül csak egyes kisebb csoportokban találhatni egyiket vagy másikat. A nyír fehér törzsével mindenütt ki-rí; a láposok többnyire vagy tiszta nyíresek, vagy tiszta nyárasak; bár a tölgy is diszlik ezen talajon és igen szép erős példányokká fejlődik. Így gróf Károlyi Viktor p.-teremi vadáskertjében egy méter átmérőjű tölgyeket találni nem ritkaság.

A dombokon és kissé emelkedettebb helyeken majdnem kivétel nélkül a tölgy uralkodik.

A Nyírségen a tölgyek közül mint őslakó majdnem kizárólag a kocsános tölgyek találhatók egyedül, a fürtös muzs-daly vagy kocsántalan tölgy csak ritkaság, szintugy a cser is.

A nyír, a közönséges fehér nyír (*Betula Alba* L., *Betula verrucosa* Ehrh). Található nagy ritkán a nyírnak egy molyhos faja is, melynek héja barna (valószínűleg *B. pubescens* Ehrh.)

A nyárok közül előfordul a rezgő-, fehér- és ezüst-nyár; ültetvényekben diszlik a fekete és kanadai nyár. A nyárok a jobb termőhelyeket foglalván el, ott jobb erdőgazdaságban buja sarjadásuknál fogva alkalmatlanok. Fájukat roszszul fize-tik. Sovány száraz talajon sinlődnék s a hozzájuk kötött reménynek, mint állabnevelők, nem felelnek meg. A Nyírségen a papiranyag gyártó e fanemből és a nyirből eleget talál-na.

Ezen fanemeken kívül szórványosan találhatók a kőris, gyertyán, cseresnye. Ez utóbbi fanemet illetőleg meg kell em-litenem, hogy a Nyírségen kitünő megy terem. Előfordul he-lyenként a hárs (szódok) nedvesebb talajon, szintugy kivétel-kép a szil is.

A cserjék közül a leggyakoribbak a fagyal (*ligustrum*), galagonya (*crategus*), kökény (*prunus*), hályag (*staphylea*), benge (*rhamnus frangula* és *cathartica*), kecskerágó (*evonymus*) és kiváltképen a mogyoró.

A szederjek közül a seregély-szederj (*rubus fruticosus*) nem található, sem a málna; a helyett televényes talajon igen alkalmatlan gyom a mezei szederj (*R. agrestis*) és a hamvas szederj (*rubus caesius*).

A gyomok közül a vágásokban rendkívül elterjedt a seprencze küllő rojt (*erigeron canadense*), csészekürt (*oenothera biennis*), a taraczk (*triticum repens*). Ez utóbbi annyira uralgó, hogy minden ertvényezés halálos ellenségének tekinthető.

Sikeres ertvényezés csak ezen fanem kiirtása után remélhető. Az ákác, a melyet pedig itt igen szorgalmasan ültetnek, taraczkos földben nem sikerül. — Pár évig a földet előbb szántani, kapálni kell, (itt leginkább dinnye alá adatik ki) s csak azután lehet bele sikeresen ültetni, vetni; még a tölgy is alig bír ily talajon fölvergődni. Pedig oly helyet, a hol taraczk nem volna, kivévén a tiszta mocsarat, találni sem lehet. Tagadhatlan a legjobb homokkötő, de ismét ugyancsak tömött tölgyesnek kell lenni, a mely alatt nem tenyésznek. Idősebb tölgyesek önvetényülésének a leghathatósabb akadályozója. Ezen növény iránt való tekintetből igen fontos az, hogy az erdő alját képező cserőcze (az erdő alját képező cserjék, Unterholz, Bodenschutzholz) védelmeztessék, s gyakran följuttassák. A hol cserőcze van, tehát a taraczk be nem futja a talajt, ott az önvetényülés is sikerül, mint pl. ez gróf Károlyi Gyula fényi erdején az ugynevezett Körmében látható.

Minőség tekintetében alig találhatni széles ez országban változóbb talajt a homoknál; majd sík és üde, televényes, majd mocsáros, majd sovány, majd pedig dombos és száraz, s mindez gyakran néhány holdon található. A dombok iránya szabálytalan, többnyire félholdalaku, főirányában délnyugattól északkeletfelé futó. A dombsorok távolsága egymástól igen változik, s a köztük fekvő sík tereknek legalább egy része mocsár. Tisztára lecsapolni e vidéket rendes völgyek hiányában soha sem fog lehetni. Ez nem víz, hanem szélképezte vidék, szeszélyes alakjában, mint okozója, a szél. Általában véve azonban lecsapolhatók a Nyír nagyobb rétjei, miről elég példát lehet mutatni.

Mig a lapos fekvésű síkon minden fanem vidosan tenyész, ugymint a gazdasági növények is, és a fa 60—80 éves forgást, sőt többet is megtűr, addig a dombokon már hamar megakad növése és teteje száradni kezd. Itt a nyár csak

teng, megrozsdásodik (parméliák lepik meg) s nem bír haladni; a nyír is korán kivész, csak a tölgy, mélyen ható gyökérzetével, képes ezen sovány, nyáron 3—4 lábnyi mélységre is egészen kiszáradó talajban tenyészni. Csak itt láthatni igazán, mily rendkívül szívós természetű növény a tölgy. Ezen dombok befásítása csakis tölgygyel ajánlható, de hogy sikerüljön, előbb más fanemekkel tétetnek kísérletek, a melyek némileg a tarackokkal birnának. Ezen fanem, az eddigi kísérletek után, úgy látszik, a *pinus sylvestris*. Ákáczzal is tétettek kísérletek, de eddig csekély eredménnyel; siker csak ott volt észlelhető, a hol a talajt trágyázni és folytonosan kapálgatni képesek voltak. Némely dombokon, a hol kemény vasrozsdás rétegek közel fekszenek a fölszínhez, nem találunk a gyökerek helyet a táplálkozásra és megkapaszkodásra; itt a szél hamar elfujja a megmunkált földet és a fák gyökerei mint finom ostorok, mesztelenül fekszenek a napon, végeik tova futva keresvén a helyet, hol földbe bujjanak; mint a felföldön sekély termőrétegű sziklás talajon. Itt a megművelt talajt beültetés után szalmával, türekkkel jó befedni, hogy a szél el ne hordhassa.

E dombok vágásforgását igen rövidre kellene fogni, mert azt tapasztaltam, hogy 50—60 éves fordában a tuskók közül vágáskor 40⁰/₁₀ is kiveszett. A rövid 12—15 éves sarjerdő itt leginkább megfelel. A *pinus* és cserjék közbe elegyítése talajjavítás tekintetében igen kívánatos. Első igen jól sikerül. Például gróf Károlyi Tibor nyír-adonyi gazdaságában Sieravszky Wladimir ispán *pinus* ültetvényei semmi kívánni valót sem hagynak hátra.

A Nyírség erdeinek fő jellemvonása az elegyesség és a ligetesség. Az elegy természetét már fönnebb vázoltam; a ligetesség oka kétféle :

1-ső ok a föld árja. Ez hol apad, hol emelkedik. Terü-

letek, melyeken a 60-as években több évig tengerit, dohányt termesztettek, ma tiszta zombék, káka. Azt mondják, minden 20 évben egyszer fölemelkedik egészen, több évig fennmarad, s végre egészen lepad a földárja s a talaj hosszabb vagy rövidebb ideig egyszer sík víz, egyszer üde, termő talaj. Képzhetők, hogy ily talajon csak igen kevés fanem bírja kiállani, s ezek közé tartozik a nyír és nyár; de ott, a hol egészen magasan ellepi a sík víz a talajt, ott még ezek is kivesznek. Lyukak, vagy hézagok képződnek, vagyis az erdő ligetessé válik. A nyír mocsaraiban mint őslakót még égett nem láttam, de ültettem nyíri mocsárban és pedig sikerrel. A nyíri laposok lecsapolása, a hol csak kivihető folyamatban van, a hol a vizek egészen le nem csapolhatók, ott koncentrálni kellene azokat a legmélyebb pontokon.

2-ik oka a nyíri erdők ligetességének a gazdálkodás módja. A száraz talaj a hosszú fordát meg nem engedi, de miután a fának nem volt kelendősege, és a rövid forda alkalmazását a legeltetés igénye nem engedte meg, igen gyakori a 40—60 éves forda. A következmény a tuskók aránytalan nagy halandósága. Természetes, hogy ez a síkabb fekvéseken nem volt oly káros hatásu, mint a dombokon. Ha már most minden vágás alkalmával csak 10—20 fa nem sarjadzik is ki holdanként, idők jártával ki kell ritkulni az erdőnek. Hogy pedig a sarjerdőt folyvást foltozni kell, arról eddig senkinek sem volt fogalma, s most sem igen hajlandó egyik is megtenni, mert hisz akkor meg kellene szüntetni a legeltetést. A földbirtokos pedig, a ki a legutolsó két évtizedben elharapódzott rablogazdaság következtében fölszántatta kaszálóit, (réznek a nyírségen a vizenyős helyeket nevezik), legelőit, az erdőtől a fatermésen kívül még sok és jó legelőt is kíván. Sőt számos gazdának ideálja a ritka, füvestalaju erdő. Hirneves gazdák most egyenként álló fákkal ültetik be legelőiket, s ezt

például állítják előnkbe, s jaj annak ki a növekedés szabályairól kezd nekik beszélni, vagy az ültetvényezés költségeit hozza föl.

Vannak azonban jó gazdák is, s egészen szép, jól zárt, áterdölések után tiszta tölgyesek is találhatók, melyek bizonyosságot tesznek arról, hogy a Nyírségen, jó gazdálkodás mellett, igen szép tölgyerdőt lehet nevelni, s hogy voltaképen a tölgy az, melyre a fősúly fektetendő. Üdébb talajon vastag épületfára is számíthatni, mint azt a most létező öregebb állabok bizonyítják. Rosszabb termőhelyen ki fogja fizetni magát a cser.

A nyíri tölgyfa szép fehér, finom rostú, s igen jól hasad; készítetttem hordót belőle és megfelelt a czélnek.

Csert egy hántott 10 cm. aszrétegű méter 77—82 kilót adott 7—9⁰/₀ csersav (tannin) tartalommal.

Növedéket átlag találtam holdanként az áterdölési fatömeg beszámításával együtt :

tölgyesben	95 éves korban	1.67—	—	tömörmétert,
"	70 "	0.89—	2.90	"
"	60 "	—	3.69	"
"	55 "	1.98—	—	"
"	50 "	2.12—	3.09	"
"	40 "	1.05—	3.73	"
"	20 "	0.50—	1.13	"
"	15 "	—	1.05	"
nyíresben	30 "	3.24—	3.62	"
nyárasban	26 "	3.32—	5.8	"

A Nyírség erdeinek rövid leírását ezzel bezárván, jövőre még egyes részletekről, kivált az erdők kezelésének nézetünk szerénti módjáról, terjedelmesebben fogunk nyilatkozni.